

Langs de grote rivieren lopen allerlei initiatieven om Nederland beter voor te bereiden op komende klimaatveranderingen. Ook langs de Waal worden uiterwaarden op grote schaal heringericht. Lastig daarbij is dat het nut en de noodzaak van deze projecten door omwonenden en ondernemers in de uiterwaarden onvoldoende worden gezien.

Kaart Heesselt en omgeving 1672

Bij herinrichting rekening houden met bestaande landschappen

Heesselsche Uiterwaarden: omgaan met mentaal eigenaarschap

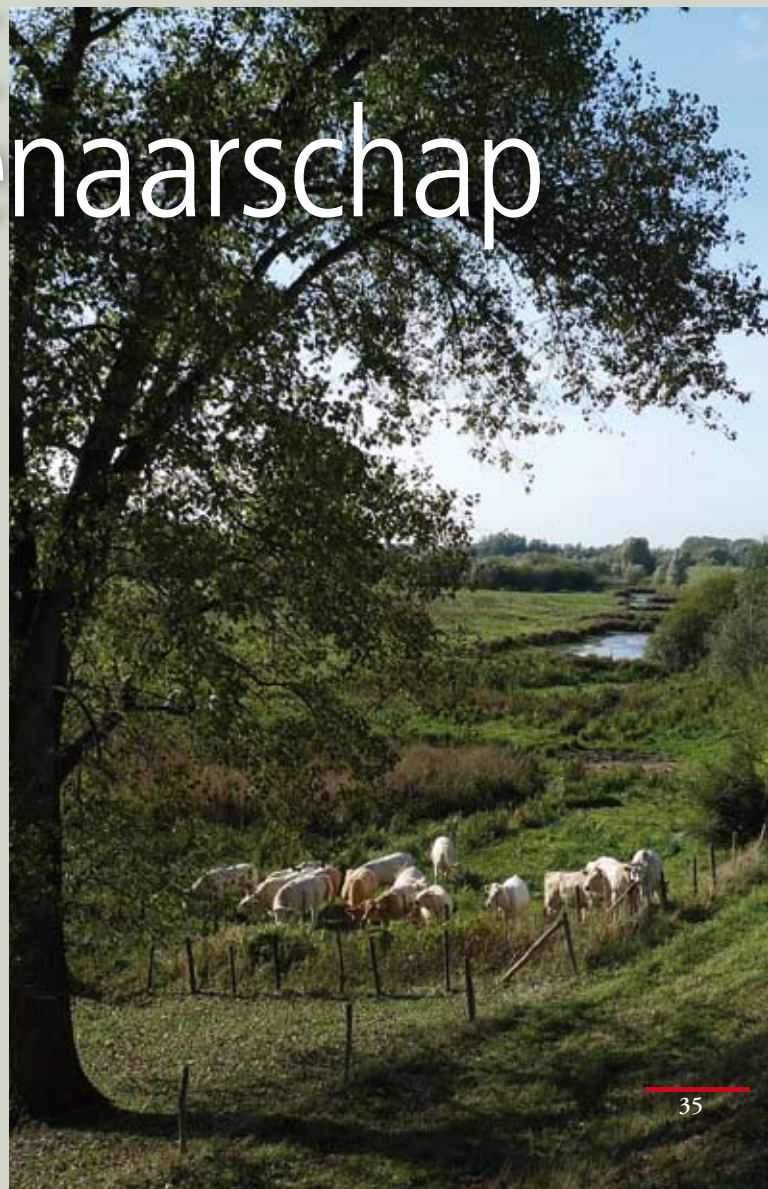
Door: Renier Koenraadt, Alphons van Winden, Lies van Campen en Ute Menke

De bewoners en ondernemers voelen zich weliswaar mentaal eigenaar van de uiterwaarden, maar zien weinig in de initiatieven om ze te herinrichten. En dat is jammer, want omwonenden en ondernemers weten veel over hun woon- en werkomgeving en kunnen helpen om de kwaliteit van de plannen en van de besluitvorming te verbeteren.

Al vanaf 1998 loopt de planvorming naar de herinrichting van de Heesselsche Uiterwaarden in de gemeente Neerijnen. Nadat de studie vanwege grote weerstand en de PKB Ruimte voor de Rivier lang in het slop heeft gezeten, is sinds april vorig jaar de planstudie een nieuwe fase in gegaan. Rijkswaterstaat wil in de uiterwaarden meer ruimte geven aan de Waal. Dat is nodig omdat de afvoer van deze rivier door klimaatveranderingen de komende decennia zal toenemen. Verder wil het Rijk in de uiterwaarden 200 hectare nieuwe riviernatuur aanleggen en zodoende een bijdrage leveren aan de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. De planstudie wordt uitgevoerd door een consortium bestaande uit Advies- en Ingenieursbureau Oranjewoud, HKVlijn in water en Bureau Strooming. Dit consortium is niet alleen verantwoordelijk voor de uitvoering van de planstudie, maar ook voor de stroomlijning van de bestuurlijke besluitvorming.

Werksessies

Bij de herinrichting wil Rijkswaterstaat zoveel mogelijk rekening houden met het bestaande landschap en de wensen van de om-

wonenden. Maar, hoe doe je dat? De bestaande overlegstructuren en posities boden daarvoor te weinig ruimte. Het consortium heeft daarom besloten om zes informele werksessies in de regio te organiseren. De sessies hadden tot doel om op een informele manier in een veilige omgeving informatie uit te wisselen. Tijdens de eerste sessie stond de ruimtelijke kwaliteit van het gebied centraal. In de tweede werksessie zijn ideeën en wensen geïnventariseerd, niet alleen bij Rijkswaterstaat en haar projectpartners, maar dus ook bij omwonenden en ondernemers in het gebied. In de daarop volgende sessies zijn de resultaten van de eerste werksessies stap voor stap vertaald naar landschappelijke, rivierkundige, ecologische en recreatieve alternatieven voor de herinrichting van het gebied en naar adviezen voor te nemen bestuurlijke besluiten.

Een bijzondere oogst

Een van de succesfactoren van de sessies was de historie van het gebied. Omwonenden en ondernemers vonden het leuk om te horen hoe hun gebied in het verleden is ontstaan. Bijzonder is dat aan de ligging van de bandijken vandaag de dag nog steeds te zien is dat de Waal vroeger, rond 1400, veel sterker door het landschap meanderde dan nu. Op sommige plekken in de uiterwaarden zijn in de ondergrond nog oude strangen terug te vinden, die herinneren aan die tijd. Rond 1600 nam de hoeveelheid water in de rivier sterk toe en vulde de rivierbocht net voorbij Heesselt zich met klei. Zo ontstonden langzaam maar zeker de huidige Heesseltsche Uiterwaarden. In de 19e eeuw zijn allerlei ingrijpende rivierkundige maatregelen getroffen, die uiteindelijk de huidige loop van de Waal hebben bepaald. Daarna is er nog op grote schaal klei en zand gewonnen.

Rijkswaterstaat was daarnaast bijzonder geïnteresseerd in de zorgen van omwonenden en ondernemers over het beheer van het gebied na herinrichting. Wanneer niet goed gemaaid en begraaft wordt, vrezden ze dat de uiterwaarden zullen volgroeien met wilgen en andere bomen. In eerder gerealiseerde projecten hebben we dit kunnen zien. Omwonenden drongen dan ook aan op een goed beheerplan en heldere afspraken over het beheer van het gebied op langere termijn. Rijkswaterstaat gaat daar nu in de planstudie mee aan de slag.

Tenslotte was het menselijke aspect een belangrijke factor in de

werksessies. Er is geluisterd naar de zorgen, ideeën en wensen van de bewoners, en deze zorgen zijn vastgelegd. Aansluitend zijn de plannen aangepast om zo veel als mogelijk hieraan tegemoet te komen. Deze gewijzigde plannen zijn weer besproken met de bewoners waarbij ook is verteld welke wensen en bezwaren geen plek hebben gekregen en waarom. Juist dit open gesprek en de terugkoppeling vormden de basis voor het nu ontwikkelde vertrouwen.

In de sessies is gestart met het oorspronkelijke idee om een grote nevengeul door de uiterwaarden te graven en daaromheen een stelsel aan kleinere geulen, lokaal ruigte en moeras aan te leggen. Een groot gedeelte blijft in dat alternatief weiland. Met name tegen deze grote geul bestond grote weerstand. Twee nieuwe alternatieven gaan naar aanleiding van de werksessies nu uit van een veel kortere nevengeul, de aanleg van nieuwe natuur en het herstellen van een aantal strangen. In deze alternatieven komt meer ruimte vrij voor een betere verdeling van de gewenste natuur- en cultuurgebieden en behoud van het landschappelijke karakter van het gebied. Ook in deze alternatieven blijft een deel overigens weiland.

Betere plannen

Omdat de planstudie doorloopt tot 2012 is het nog te vroeg om conclusies te trekken. Toch zijn partijen het erover eens dat de werksessies in Heesselt hun meerwaarde hebben bewezen: door te luisteren, vast te leggen en open terug te koppelen is het voor de bewoners duidelijk dat er serieus met hun wensen en zorgen wordt omgegaan. Zij kunnen hun rol als mentale eigenaar van de uiterwaard nu nadrukkelijk nemen. Daarmee is niet gezegd dat er ook breed draagvlak aanwezig is voor de herinrichting van de Heesseltsche Uiterwaarden. Nog steeds zetten veel omwonenden hun vraagtekens bij het nut en de noodzaak van het project, maar ook zij zullen niet ontkennen dat het nodige in de plannen is verbeterd. De komende maanden gaan Rijkswaterstaat en consortium aan de slag met een advies aan de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat voor het kiezen van een voorkeursalternatief. Daarna zal het consortium dat alternatief verder uitwerken in een inrichtingsplan en een bestemmingsplan. Daarvoor wordt ook een m.e.r.-procedure doorlopen. Dan zal blijken of ook alle zorgen bij omwonenden en ondernemers zijn weggenomen.

Oorspronkelijke plan Heesseltsche Uiterwaarden

Plan Heesseltsche Uiterwaarden na optimalisatie